

3 pav. Žvalgytos prieduobės 1 P sienelės pjūvis. P. Vutkin nuotr.

Fig. 3. S profile of utility trench 1.

4 pav. Aptikti brūkšniuotosios keramikos fragmentai. R. Sprindžio nuotr.

Fig. 4. Brushed pottery fragments.

mėginyje neaptikta. Už 12 m į R nuo senovės gyvenvietės R ribos buvo žvalgyta prieduobė 1. Prieduobėje po velėnos sluoksniu fiksuotas 25 cm storio miškožemio sluoksnis, po kuriuo buvo aptiktas įžemis – žvyringas smėlis (3 pav.). Archeologinio sluoksnio ar radinių žvalgymų metu nerasta.

Aptikta buitinė keramika yra itin fragmentiška. Ant kelių geriau išlikusių šukių matyti, kad keramika yra nežymiai brūkšniuotu paviršiumi (4 pav.). Tas visą aptiktą medžiagą leidžia priskirti XIII a. pr. Kr.–III a. po Kr. egzistavusiai brūkšniuotosios keramikos kultūrai ir 20–45 cm storio kultūrinį sluoksnį datuoti šiuo laikotarpiu. Ar ši keramika ankstyvojo ar vėlyvojo tipo, sunku pasakyti dėl jos fragmentiškumo.

The Bareišiūnai Unfortified Settlement

Detailed excavation and field survey in Bareišiūnai village (eastern Lithuanian, Švenčionys district) was carried out in 2022 at the location of a new electric cable and electrical cabinet. This excavation covered an area of 14.5 m^2, and the survey involved a 3 m^2 area (Fig. 1). The excavation revealed an archaeological layer (20–45 cm thick) with a small quantity of hand-thrown potsherds (Fig. 2). Brush strokes were observed on some of the better-preserved sherds (Fig. 4). The evidence places the layer somewhere in the range of the 13th century BC to the 3rd century AD. The surveyed area yielded no evidence of archaeological deposits (Fig. 3).

Diana Oleinik, Michał Siemiński

Neįtvirtinta gyvenvietė Pasalyje

2022 m. vykdant IPN inicijuotas Armijos Krajovos ir Pirmojo pasaulinio karo metu žuvusių karių palaikų paieškas Vilniaus krašte, Pasalio kaime (Šalčininkų r., Butrimonių sen.), aptikta neįtvirtinta gyvenvietė. Tyrimai vykdyti smėlingoje teritorijoje esančiame miško sklype į ŠR nuo kaimo. Miškingą teritoriją iš R juosia šlapias, uosiais apaugęs Šalčykščios upės slėnis, iš V ir P plyti dirbamieji laukai, nuo kurių teritorija atribota plačiais melioracijos grioviais. Sprendžiant iš kartografinių duomenų, dar XX a. viduryje teritorija atrodė visai kitaip. Ji buvo ariama, jos pakraščiuose buvusios kelios sodybos. O aplinkui, į V ir P nuo jos, kur dabar arimai, driekėsi šlapesnės pievos. Sodybų ten būta dar 8 dešimtmetyje, bet iki XX a. pabaigos jos išnyko. Galbūt maždaug tada ši teritorija apaugo mišku. Juolab kad po melioracijos darbų

tapo įmanoma apdirbti aplinkines buvusias šlapias pievas.

2022 m. ieškant karių kapavietės miškingo ploto R dalyje, palei pat Šalčykščios slėnį, buvo daromi gręžiniai. Gręžiama buvo sistemingai, pagal suformuotą tinklą, 2x2 m tankumu. 40 arų plote (1 pav.) padaryta 2441 gręžinys. Iš jų 105 gręžiniuose fiksuotas maišytas gruntas. Visame tyrimų plote fiksuotas 20–30 cm storio miškožemis. Gręžinių, turinčių natūralių sluoksnių, po miškožemiu fiksuotas įžemis, gelsvas ir rusvas kietokas smėlis. Jis vietomis giliau pereina į smulkų rusvą ir rudą žvyrą. Maišytas gruntas buvo dvejopo pobūdžio. Aukštesnėje, sausesnėje teritorijos dalyje po miškožemiu yra daugiausia pilkšvas maišytas smėlis. Vietomis jame pasitaikė angliukų. Jis buvo iki maždaug 0,5–1 m gylio nuo esamo paviršiaus. Po juo pasiekiamas įžemis – balsvas ar gelsvas smėlis, dažnai su smulkiu rudu žvyru. Šis maišytas gruntas gręžiniuose tankiau fiksuotas daugiau tirto ploto Š dalyje. Čia jo koncentracija didesnė šalia esančiuose 1–3 gręžiniuose. Centrinės ir P dalies plotuose maišyto grunto fiksuota rečiau (pasitaikė viename ar keliuose šalia esančiuose gręžiniuose).

Gręžiniais tirto ploto R dalyje, link Šalčykščios slėnio žemėjančioje juostoje, vietomis ties šio slėnio riba, po miškožemiu fiksuotas natūralus šlapioms vietoms būdingas gruntas. Tai – juosvas ir pilkas smėlis. Po juo vietomis fiksuotas balsvas smėlis, įžemis, arba dar virš įžemio neryškus durpingas rudas sluoksnelis.

Antrame darbų etape darbų zonos Š dalyje, ties Šalčykščios slėnio pakraščiu, kur fiksuotas didesnis maišyto grunto tankis, ištirti 2 šurfai, norint patikrinti maišyto grunto pobūdį. Ištirtas bendras 6 m^2 plotas. Šurfai orientuoti kraštinėmis Š–P kryptimi, pagal gręžimo plotų tinklą.

Šurfas 1, 2x2 m dydžio, tirtas aruose M9 ir M10. Jis nutolęs apie kelis metrus nuo žemė-

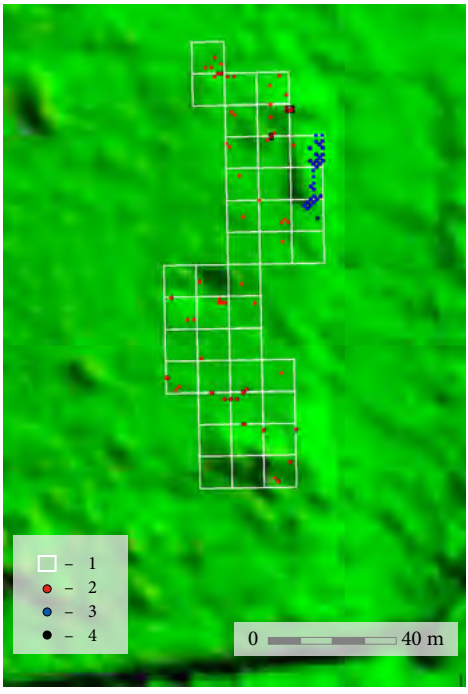

1 pav. Situacijos planas: 1 – gręžimo plotai; 2 – gręžinių vietose fiksuotas pilkšvas maišytas smėlis; 3 – gręžinių vietose fiksuoti natūralaus smėlio ir durpių sluoksniai; 4 – tirti šurfai.
D. Oleinik, M. Siemiński brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – borehole drilling area; 2 – greyish mixed sand deposits observed in the boreholes; 3 – natural sand and peat deposits observed in the boreholes; 4 – test pits.

jančio, šlapesnio Šalčykščios slėnio pakraščio. Šurfo centro koordinatės: 6017049, 575516 (LKS–94). Po 5–15 cm storio velėna glūdi 20–30 cm storio lengvai humusingo smėlio miškožemis su smulkiomis šaknimis. Žemiau šurfo dalyje fiksuotas geltonas smėlis, įžemis. Įžemyje, ties 30–40 cm gyliu, išryškėjo dvi duobės. Ties šurfo R kraštine fiksuota *duobė 1*. Ji ovalios formos plane, apie 1,3x0,5 m dydžio, tęsiasi už šurfo R ir Š kraštinių (2 pav.). Jos kraštai plane ir šlaitai pjūvyje gana neryškūs.

2 pav. Duobės 1 šurfe 1 pjūvis iš R. D. Oleinik nuotr.

Fig. 2. Cross section of pit 1 in test pit 1, viewed from the E.

3 pav. Šurfuose aptikti radiniai: a, c – brūkšniuotoji keramika; b – keramika lygiu paviršiumi; d, e – titnago nuoskalos. D. Oleinik nuotr.

Fig. 3. Finds recovered from the test pits: a, c – brushed pottery; b – smooth-surface pottery; d, e – flint flakes.

Pjūvyje viršutinė ir centrinė duobės dalis užpildyta maišytu smėliu. Pakraščiuose ties duobės šlaitais fiksuotas tamsesnis, pilkas smėlis. Ties šia dalimi šlaitai nuožulnūs. Apatinėje duobės dalyje, nuo 60 cm gylio, po maišytu smėliu fiksuotas gelsvo smėlio intarpas, pilko smėlio tarpsluoksnis, žemiau iki 10 cm storio juosvas, humusingas smėlis. Šis yra ryškiausia duobės užpildo dalis. Apatinėje duobės dalyje šlaitai statesni. Dugnas gan plokščias. Duobės apačia pasiekta apie 90 cm gylyje, žemiau glūdi natūralus balsvas, vietomis geležingas smėlis, įžemis.

Ties šurfo R kraštine fiksuota *duobė 2*. Ji plane netaisyklingos formos, platėjanti ir tęsiasi R kryptimi, link Šalčykščios slėnio, apie 1,3x1 m dydžio. Duobė nuožulnių šlaitų ir išgaubto dugno. Viršutinė jos dalis užpildyta iki 25 cm storio pilku humusingu smėliu ir tamsiai bei šviesiai geltono smėlio sluoksniais. Pilkame humusingame smėlyje, apie 50 cm gylyje, rasta titnago nuoskala (3: d pav.). Žemiau, panašiai kaip pirmojoje duobėje, glūdi ryškus, juosvas ir pilkšvas humusingas smėlis su angliukais, balsvo smėlio priemaišomis, 10–20 cm storio. Po juo buvo pilko smėlio sluoksnelių su retais angliukais. Duobės dugnas pasiektas apie 1 m gylyje nuo esamo paviršiaus. Žemiau fiksuotas natūralus gelsvas ir baltėjantis smėlis su retomis šaknimis, įžemis.

Šurfas 2 apie 7,7 m atstumu į PV nuo šurfo 1. Šurfas 2x1 m dydžio, ilgesnėmis kraštinėmis orientuotas Š–P kryptimi. Šurfo centro koordinatės: 6017040, 575510 (LKS–94). Po velėna ir 15–25 cm storio šviesiai pilku smėlingu miškožemiu didesnėje šurfo dalyje, 20–30 cm gylyje, pasiektas gelsvas smėlis, įžemis. Miškožemyje, apie 30 cm gylyje, rastas brūkšniuotosios keramikos indo šonelis (3: a pav.). Ties miškožemio ir įžemio riba, 30–40 cm gylyje, rastas keramikos indo fragmentas lygiu paviršiumi (3: b pav.) ir titnago nuoskala (3: e pav.).

Ties šurfo V kraštine po miškožemiu išryškėjo *duobės 3* kontūras. Ji tęsiasi už šurfo V kraštinės, maždaug ovalios formos, apie 1,2x0,5 m dydžio. Savo forma ir užpildu panaši į duobes šurfe 1. Duobės kraštai plane gan neryškūs, pjūvyje duobės šlaitai statūs, dugnas plokščias. Viršutinė užpildo dalis – tai virš 30 cm storio maišyto smėlio sluoksnis. Jame rastas brūkšniuotosios keramikos indo pakraštėlis (3: c pav.). Žemiau, po smėlio intarpu, glūdi iki

20 cm storio pilkas smėlis ir tamsiai bei šviesiai geltono smėlio sluoksnelių horizontas. Apačia pasiekta apie 1 m gylyje. Žemiau – gelsvas ir baltėjantis smėlis, įžemis. Iš visų duobių paimti grunto mėginiai archeobotaniniams tyrimams.

Remiantis negausiais aptiktais radiniais reikėtų konstatuoti, kad šioje vietoje, nedidelėje smėlingoje aukštumoje, palei Šalčykščios slėnį, akmens ir bronzos amžiais būta žmogaus veiklos. Tačiau jos pobūdžiui ir mastui nustatyti reikėtų platesnių tyrimų. Kultūrinio sluoksnio nerasta, fiksuotos tik duobės. Brūkšniuotosios keramikos šukė ir titnago nuoskala bei keramikos lygiu paviršiumi fragmentas rasti miškožemio sluoksnyje, o tai rodytų, kad kultūrinis sluoksnis galėjo būti permaišytas vėlesniais laikais, pvz., ariant.

Unfortified Settlement in Pasalis

In 2022, during the search for a mass grave containing Home Army (*Armia Krajowa*) soldiers, boreholes were drilled across a 0.4-hectare area in the village of Pasalis, along the valley of the Šalčykščia stream (south-eastern Lithuania, Šalčininkai district). Two test pits with a total area of 6 m^2 were excavated where the concentration of mixed soil was the highest (Fig. 1). In these, 3 pits were found under the forest soil layer (Fig. 2). Their cuts were rather faint and measured from 1.2 x 0.5 m to 1.3 x 1 m in size, ranging up to 1 m in depth. A sherd of brushed pottery, a flint flake and a fragment of smooth-surface pottery were found in the forest soil layer. The fill of the pits yielded several sherds of brushed pottery and flint artefacts (Fig. 3). These meagre finds suggest that the small, sandy high ground along the valley of the Šalčykščia stream saw some human activity during the Stone and Bronze Ages and possibly in the 1st millennium AD.

Dovilas Petrulis

Merkinės piliakalnio papilio papėdė

Merkinės piliakalnio su papiliu teritorijoje (Varėnos r., Merkinės sen., Gardino g. 23) buvo tęsiami 2021 m pradėti archeologiniai tyrimai. 2022 m. būsimo vandentiekio vamzdžio vietoje ištirta stačiakampio formos perkasa (1 pav.), o vėliavos stiebo vietoje 1 šurfas. Iš viso tyrinėtas bendras 11 m^2 plotas.

Merkinės piliakalnis suformuotas aukštumos kyšulyje, 100 m į ŠV nuo Nemuno ir Merkio santakos, Stangės upelio kairiajame krante. Piliakalnis datuojamas XIV–XV a., jame stovėjusi Merkinės pilis pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose minima 1377 m. Iš Š pusės piliakalnis apsuptas Merkinės miestelio, o R pusė ties papiliu užstatyta Merkinės dvarvietės pastatais. 200 m atstumu į R pusę nuo piliakalnio aikštelės yra XIV a. pabaigos–XVII a. senkapis. Piliakalnio ir papilio teritorija tyrinėta 1971 m. (*LIIR*, f. 1, b. 1597), 1997 m. (*ATL 1996 ir 1997 metais*, 1997, p. 102–103), 2006 m. (*KPC PB*, f.

1 pav. Perkasos 1 ŠV pjūvis, vaizdas iš PR. Petrulio nuotr.

Fig. 1. NW section of Trench 1, viewed from the SE.